

Kungl. Ingenjörsvetenskaps
Akademien

Stockholm
2022-01-11

Dnr: U2021/03432

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Remissvar

Yttrande från Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA) avseende slutbetänkandet "Stärkt fokus på framtidens infrastruktur" SOU 2021:65 från utredningen om *Organisation, styrning och finansiering av forskningsinfrastruktur*.

Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien, IVA, har tagit del av rubricerat ärende och vill härmed framföra följande synpunkter:

Övergripande synpunkter

Utredningen är omfattande och innehåller en utförlig nulägesbild vad gäller forskningsinfrastrukturer i Sverige. Utredningen identifierar flera viktiga nyckelfrågor som behöver adresseras och lämnar förslag för att hantera desamma, medan vissa utmaningar (enligt vår mening) har utelämnats. Som utredningen konstaterar är frågeställningarna komplexa, och frågorna som rör forskning och forskningsinfrastruktur är starkt sammanlänkande. Behovet av ett långsiktigt perspektiv och en nationell strategi är tydligt, likaså vikten av att såväl långsiktigheten som strategin tydligt återspeglas i forskningspropositionen.

IVA ser positivt på utredningens ställningstagande att ett brett perspektiv på forskningsinfrastrukturer är nödvändigt. Den samhällseliga relevansen, näringslivets deltagande (gällande såväl användning, utveckling och för att bidra till nationella prioriteringar) kräver utvecklade former för styrning och prioritering. Utredningens förslag behöver dock utvecklas ytterligare för att säkra dessa perspektiv. Vetenskaplig excellens är en förutsättning och står inte i motsättning till näringslivets behov eller samhällsnytta. I anknytning till detta lämnar IVA nedan specifika synpunkter på några av förslagen rörande framtida former för styrning och prioritering.

I betänkandet saknas en diskussion om internationella forskningsinfrastrukturers betydelse i en nationell kontext. Detta är förklarligt då det inte ingick i utredningens direktiv att göra en sådan analys. Likväl är det ett perspektiv som måste beaktas. Nationella forskningsinfrastrukturer skapar länkar till internationella infrastrukturer och hur 'hela systemet' fungerar, samt vilka förutsättningar det skapar för svensk forskning har stor betydelse.

Kungl. IngenjörsvetenskapsAkademien (IVA)

Besöksadress: Grev Turegatan 16, Stockholm
Postadress: Box 5073, 102 42 Stockholm
Telefon: 08-79 1 29 00

www.iva.se

Betänkandets resonemang gällande samverkan saknar enligt IVAs mening en viktig komponent. Det gäller humankapitalet, *d.v.s.* den personal som verkar vid och kring forskningsinfrastrukturer. Detta är en nyckelfråga som behöver hanteras. Forskningsinfrastrukturer är samverkansplattformar både för metodutveckling och för att svara på forskningsfrågor. "Rätt" bemanning är en kritisk förutsättning både för kvalitet och möjligheter till samverkan, och här behövs karriärvägar och tjänster som är anpassade till de behov (inte minst näringslivets) som finns. "Teknikparksfunktionen" behöver utvecklas kopplat till fler infrastrukturer än MAX-IV/ESS, bland annat för att säkerställa att det finns såväl beställar- som mottagarkompetens från de utanför universitetsvärlden som ska nyttja infrastrukturerna, och kompetens kopplad till infrastrukturerna för att bättre förstå de externa användarnas forskningsfrågor och behov. Detta driver forskning av hög kvalitet.

Betänkandet innehåller flera förslag på etablering av nya myndigheter för att hantera identifierade behov. IVA anser inte att nya myndigheter behövs, utan avstyrker dessa förslag. Istället bör detta lösas genom att befintliga myndigheter får utökade och delvis förändrade uppdrag. Vetenskapsrådet och VINNOVA har *t.ex.* redan ett gemensamt kansli för MAX-IV/ESS för att maximera Sveriges nytta av de bägge anläggningarna.

IVA instämmer med behovet av långsiktig planering, behovet av en nationell strategi och att forskningsinfrastrukturfrågorna blir en tydlig del av forskningspropositionen och att resurser öronmärks för ändamålet.

IVA avstyrker förslaget att politisera forskningsberedningen, genom att inkludera företrädare för riksdagens partier. Forskningsberedningen bör enligt IVAs bedömning inte fungera som ett organ för politisk förankring. Det måste ske inom det ordinarie beredningsarbetet i Regeringskansliet och i överläggningar med berörda utskott i riksdagen. Forskningsberedningen bör utgå ifrån de vetenskapliga behoven, med fokus på forskare och forskningens förutsättningar, och det är viktigt att olika samhällssektorer finns representerade. I sammanhanget, och kopplat till frågan om en långsiktig nationell strategi för forskningsinfrastrukturer, så är det viktigt att Horizon Europe också beaktas. En nationell strategi måste givetvis också innehålla planer för avveckling av infrastrukturer som inte längre är relevanta eller inte längre kan prioriteras.

Vad gäller de digitala infrastrukturerna delar IVA utredningens analys att här behövs skyndsamt insatser för att förbättra samordningen och förutsättningarna för svenska forskare. Även näringslivets roll bör beaktas. Likaså de internationella satsningarna, speciellt Digital Europe. Vi har inget utvecklat förslag på hur detta skulle kunna ske men anser att det bör ske inom ramen för utvecklade uppdrag inom existerande strukturer och inte genom att inrätta en ny myndighet. Flera viktiga komponenter i en sådan nationell struktur, *t.ex.* Sunet, Snic och SND finns redan och i ett första steg bör dessa samordnas och kompletteras med saknade funktioner.

Specifika synpunkter på utredningens förslag

IVA kommenterar inte (med ett undantag) de specifika författningsförslagen i kapitel 1 (sidorna 27-34). Nedan redovisas IVAs specifika synpunkter på några av de bedömningar och förslag som återfinns i kapitel 8 och 9 (sidorna 229-310). Dessa synpunkter har givetvis påverkan på författningsförslagen i kapitel 1, och hänvisningar till dessa görs i vissa fall.

8.1.2 Behov att utveckla den politiska styrningen, s231-2

IVA ställer sig bakom bedömningen högst upp på sidan 231 men avstyrker att bredda deltagandet i forskningsberedningen till att omfatta de politiska partierna. Eftersom forskningsberedningen är ett rådgivande organ ska representationen vara bred och forskare från olika samhällssektorer bör vara representerade för att spegla forskningens betydelse inom olika politikområden. Medverkan i beredningen från andra departement, *t.ex.* Näringsdepartementet, bör beaktas.

8.1.3 Universitet, högskolor och övriga relevanta myndigheters roll, s232-4

IVA instämmer i att rollerna för universitet, högskolor och övriga relevanta myndigheter behöver utvecklas, men avstyrker förslaget att inrätta en central myndighet med ansvar för forskningsinfrastruktur av särskilt nationellt intresse (se också nedan).

8.2.1 Befintliga reglerade finansieringsformer och lösningar torde vara tillräckliga, s234-5

IVA instämmer i de flesta av utredningens bedömningar men anser att finansieringsformerna kan behöva utvecklas för att stärka långsiktigheten. Detta skulle kunna ske genom att myndigheter ges en mer långsiktig allokering/dispositions rätt över medel som korresponderar med åtagandet för respektive infrastruktur.

8.2.2 Utvecklingen av den finansiella styrningen inom ramen för befintligt övergripande regelverk, s235-43

IVA är positivt till förslaget om ett ökat rapporteringskrav men vill betona, vilket utredningen också gör, att det utformas på så sätt att den administrativa bördan inte ökar i för stor utsträckning.

IVA tillstyrker förslaget om att öka det finansiella handlingsutrymmet för universitet och högskolor genom att utöka det undantag lärosäten har avseende finansiering och anskaffning av forskningsinfrastruktur att omfatta befintligt myndighetskapital som härrör från anslag för forskning.

IVA tillstyrker också att ny omfattande forskningsinfrastruktur av särskilt nationellt intresse ska kunna betraktas som en samhällsinvestering.

8.3.2 Skapa förutsättningar för stärkt samverkan på nationell nivå, s245-6

IVA tillstyrker förslaget men anser att det behöver utvecklas för att säkerställa ett bredare perspektiv där samhällsrelevansen och näringslivets deltagande är viktiga komponenter

8.4.1 Ändringar i förordningen om MAX-IV laboratoriet, s247-50

IVA är positivt till förslaget men anser att det inte i tillräcklig utsträckning betonar vikten av näringslivets deltagande. I förslaget till ny författningstext - **avsnitt 1.1, §5, s28** – anser IVA att följande tillägg bör göras:

Föreslagen lydelse (*IVAs tillägg*):

”5 §

Styrelsen består av en ordförande och åtta andra ledamöter, **minst två av dessa ska representera näringslivet med forsknings- och utvecklingsverksamhet i Sverige**. Samtliga ledamöter utses av styrelsen för Lunds universitet.”

8.4.2 Ändringar i förordningen om SciLifeLab, s251-3

IVA tillstyrker förslaget

8.5.1 En nationell organisation för digitala infrastrukturer, s254-66

IVA avstyrker förslaget om en ny myndighet, men delar utredningens bedömning att det finns behov av bättre samordning och understödjande av digitala forskningsinfrastrukturer. Dessa frågor behöver adresseras omgående och en lösning bör sökas genom utvecklade eller nya uppdrag (till någon eller några myndigheter/aktörer) inom existerande strukturer. Det kan också noteras att givetvis är digitala forskningsinfrastrukturer också en del av samhällets digitala infrastruktur.

8.6 En framtida myndighet för forskningsinfrastrukturer av särskilt nationellt intresse, s267-72

IVA avstyrker förslaget men instämmer med bedömningen att forskningsinfrastrukturer av särskilt nationellt intresse kan behöva hanteras på ett särskilt sätt. Detta bör kunna genomföras med ett vidgat uppdrag till Vetenskapsrådet.

8.7 Förändringar i Vetenskapsrådets samordningsansvar för forskningens infrastrukturer, s273-4

IVA delar utredningens bedömning av behovet av ett utvecklat samordningsansvar men anser att förslaget till implementering behöver utvecklas för att säkra ett breddat perspektiv och en helhetssyn, *bl.a.* avseende samhällseliga behov och näringslivets deltagande.

8.7.1 Ett vidgat perspektiv gällande forskningsinfrastruktur, s274

Förslaget gällande ledamöterna i RFI (avsnitt 1.3, s32, §14) är otillräckligt. RFI bör breddas ytterligare. Med representation från företag med forsknings- och utvecklingsverksamhet i Sverige i prioriteringsprocesserna kan användarperspektiv också utanför akademi bättre tas tillvara. Därför bör också säkerställas att näringslivet också finns representerat i grupperingar knutna till, eller underordnade, RFI.

8.8.1 Vinnovas långsiktiga arbete med forskningsinfrastrukturer, s275-6

IVA menar att förslaget till ny författningstext (avsnitt 1.4, s34, §2.3) är otillräckligt och behöver utvecklas. Andra aktörer kan också ta roller här. Big Science Sweden bör permanentas och alternativa värdorganisationer bör utvärderas. Ändamålsenligt skulle kunna vara att driva verksamheten som ett dotterbolag till lämplig forskningsorganisation. Exempel skulle kunna vara RISE eller Chalmers.”

8.8.2 Tillgängliggör genom ökad synlighet, s276-7

IVA motsätter sig inte förslaget att samla information om tillgängliga forskningsinfrastrukturer på en plats, men anser det inte heller vara prioriterat. Kvalificerade användare och intressenter hittar denna information i skilda, men för varje infrastruktur relevanta, kanaler redan idag. För att bredda användningen (*t.ex.* för att nå fler SME:r) behövs flera åtgärder och det finns andra potentiellt viktigare frågor att adressera, *bl.a.* frågan om bemanning/användarstöd, ekosystemet runt en infrastruktur - teknikparksfunktioner *m.m.*

9.4 Fortsatt tillgång till polarforskningsfartyg, s279-310

Utredningen har gjort en gedigen analys av frågan och IVA instämmer med och stödjer de samlade bedömningar och förslag som redovisas på sidorna 301-302. Sverige har en unik position inom polarforskningen med ett högt förtroende internationellt. För att inte tappa denna position bör utredningens förslag bejakas.

Akademiens beredning av ärendet.

Ärendet har handlagts av Johan Weigelt, vice VD och Martin Wikström, forsknings- och utbildningspolitisk expert. I ärendets beredning har deltagit ledamöterna av IVA Anna Nilsson-Ehle, Jan-Eric Sundgren, Lars Hultman, Anna Sandström, Karin Röding, Stefan Bengtsson, Maria Anvret, Lena Ek samt Kristina Edström. Beslut i ärendet har fattats av verkställande direktör Tuula Teeri.

Johan Weigelt
Vice VD, Akademisekreterare